

УДК 338.43:330.341.1

Могильна Л.М.

к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Світова практика доводить, що вміле використання потенціалу підприємства є запорукою успішної діяльності. Якщо промисловість більш – менш інноваційно активна, то уявлення про модель інноваційного розвитку і механізм управління інноваціями підприємства в аграрному секторі має не більше трьох відсотків керівників. На інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств впливає велика чисельність факторів. Проведемо моніторинг деяких з них. Наприклад, технологічні чинники. Технологічні розробки сприяють підвищенню науково-технічного рівня, поліпшення параметрів техніки і технології, що впливає з відкриття нових законів та закономірностей у природі, а отже, і нових технологічних засобів виробництва речовин, матеріалів та видів продукції. Технологічні знання – це нематеріальний продукт. Кожне нове технологічне рішення є неповторним та унікальним. Отже, для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств необхідно проводити технологічне переоснащення та використовувати передові технології. Технічні інновації зумовлюють створення сучасних технологій. Вони являють собою первинні інновації. При дослідженні науково-технічних чинників відмітимо, що інноваційну активність підприємств стримує відсутність коштів та недостатня державна підтримка виробника.

Окрема проблема – стан із насінництвом в Україні. Сільськогосподарські виробники висувають вимоги до створюваних селекціонерами сортів, зумовлені

такими чинниками як: комплексне поєднання високого рівня продуктивності зі стійкістю проти хвороб, шкідників, несприятливих факторів природного середовища. Крім того, перед українськими сільськогосподарськими виробниками постала потреба у збільшенні конкурентоспроможності нашого зерна на світовому ринку, підвищення якості та асортименту продуктів харчування. Відповідно, в селекційних установах сформувалися нові напрями селекції – створення нових сортів м'якої та твердої озимої пшениці. Актуальною є робота з подальшої селекції ячменю на пивоварні потреби. Значну увагу приділяють також селекції зернобобових, передусім гороху і сої – цінних культур, джерел рослинного білка, які використовують у харчовій, переробній промисловості та в тваринництві. Однак, недостатнє фінансування науково-дослідних установ призводить, насамперед, до скорочення обсягів теоретичних досліджень. Все-таки потрібно віддати належне вітчизняним вченим, бо вони змогли зберегти потенціал наукових досліджень і продовжують створювати нові сорти та гібриди рослин, породи тварин, що наближаються за своїми показниками до світового рівня. Подальший прогрес селекції у всьому світі пов'язують з використанням світового генофонду культури для формування батьківських компонентів гібридів, а також диких видів як джерел стійкості проти хвороб і стресів. Селекціонери значну увагу приділяють створенню генетично модифікованих форм, використанню біотехнології. Окремо слід відзначити дослідження з отримання трансгенних рослин. Чим блискавичніше це “диво” генної інженерії завойовує світ, тим більше занепокоєння викликає в світі. З цього приводу виникає багато дискусій.

Важливий вплив на розвиток інноваційних процесів мають економічні та політичні чинники. За жорстких умов конкуренції здобути власну нішу на міжнародному ринку можна завдяки інноваційній продукції, яка буде захищена патентом або вироблена за ліцензією. Зазначимо, що в Україні попит на інноваційний продукт має обмежений характер, бо підприємства зацікавлені у швидких прибутках. Тому за умов відсутності у підприємців зацікавленості в значних інноваційних проектах можна сподіватися, що, в найкращому випадку,

такі підприємства будуть орієнтовані на придбання закордонних ліцензій, в інших випадках – вимушені випускати застарілу продукцію.

Організаційно-управлінський чинник діє в тому випадку, коли фірми інтегруються з науковими установами, центрами, університетами тощо, та, внаслідок чого, народжуються нові організаційні форми, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності. До них відносяться: технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, регіональні науково-промислові комплекси, науково-технічні центри, спеціалізовані підрозділи фірми, венчурні фірми, консультативні та аналітичні фірми, стратегічні альянси: консорціуми, спільні підприємства тощо.

Якщо аналізувати правовий чинник, то слід дослідити як нормативно-правові акти впливають на діяльність суб'єктів господарювання, працівників та суспільство в цілому, бо від нормативно-правового поля залежить макроекономічне регулювання інноваційних процесів. В Україні хоча й існує велика кількість пільг, але при цьому держава не заохочує ні винахідників, ні інноваційно активні підприємства, в тому числі і сільськогосподарські. Виходячи з світової практики, ще потрібно враховувати той факт, що до стадії впровадження “доходить” лише 3 – 5 % запатентованої інформації. Наголосимо, що сучасний стан розробок нормативно-правової бази, стосовно інтелектуальної власності та технологічного розвитку, катастрофічний. Інтелектуальний потенціал держави може забезпечити економічне зростання без збільшення витрат на сировинні ресурси. Питома вага України в світовому обсязі торгівлі наукоємними продуктами дорівнює 0,1 %.

Слід зауважити, що за браком коштів, не всі промислові підприємства отримують реальну підтримку на впровадження інновацій у виробництво, не говорячи про аграрний сектор економіки, де стан значно гірший. Доводиться констатувати, що аграрна наука приділяє недостатньо уваги впровадженню інноваційних технологій у виробництво. За таких умов агропромислове виробництво інноваційно та інвестиційно непривабливе.

На нашу думку, недостатнє фінансування науково-дослідних установ призводить, насамперед, до скорочення обсягів теоретичних досліджень. Слід зауважити, що зміни, які відбуваються у науковій системі України за останні роки, дещо відповідали умовам жорсткої державної консервативної політики, бо наукова та інноваційна сфери стали неперіоритетними в системі державної підтримки. Як наслідок, маємо відставання України від держав, що здійснюють прогресивну або наступальну науково-технічну та інноваційну політику.

Домінуючим суб'єктом інноваційної діяльності в умовах ринкової економіки є підприємець. Не будучи винахідником і науковим працівником, він втілює нововведення в життя. Творчість зближує працю підприємця та науковця, однак перший в більшій мірі зорієнтований на практичне втілення все нових і нових задумів. Зрозуміло, що впровадження інновацій не є 100 % запорукою успіху підприємства. Ніхто не дасть гарантії, що, за нинішньої ситуації, найкращі випускники вищих аграрних навчальних закладів будуть працювати в аграрному секторі на теренах України з її рівнем заробітної плати. Для того, щоб “виростити” інноваційно активного суб'єкта господарювання, держава має вже сьогодні створити умови для творчого росту, щоб не звести нанівець інтелектуальний потенціал на селі.

Розглянемо більш детально екологічний чинник. До найбільших екологічних проблем, які потребують негайного вирішення, належать: знищення лісів в наслідок пожеж чи у процесі господарювання; вимирання багатьох видів рослин, птахів та тварин; зниження родючості ґрунту сільськогосподарських угідь; повені та посухи через нестачу води; забруднення води, ґрунту, повітря, що шкідливо впливає на здоров'я людини.

Зрозуміло, це не означає, що людство повинно відмовитись від інноваційної діяльності, але воно повинно шукати оптимальні форми свого вдосконалення з точки зору екології. Одним із складних питань екологізації є виробництво екологічно чистої продукції. Але щоб досягти перелому на краще, потрібно впроваджувати новітні технології переробки сільськогосподарської сировини. Для того, щоб виробляти екологічно чисту продукцію, необхідно,

перш за все, більшу увагу приділяти стану ріллі. Зрозуміло, що інтенсивне виробництво, яке забезпечує максимальний прибуток, не відповідає екологічним вимогам. А органічне землеробство – неприбуткове. Тому влада повинна дотувати, екостимулювати виробників. Слід відмітити, що створюючи та впроваджуючи нововведення потрібно аналізувати та прогнозувати можливі наслідки для всієї цивілізації в цілому.

Соціально-психологічні чинники тісно пов'язані з проблемою управління персоналом. Керівний склад повинен створити умови, у яких би розкрився творчий потенціал працівника. При цьому керівнику доцільно створити належну мотивацію, а саме: розмір заробітної плати, премії, винагороди, кар'єрний зріст та т. ін.

Визначенню чинників успішності та невдач присвячено чимало досліджень. Однак, невдачі – це одна із невід'ємних частин інноваційного процесу. Тим більше, що сільськогосподарські інновації більш ризикові, бо пов'язані з землею, живими організмами (що можуть захворіти), зосереджені на великих територіях та залежать від природно-кліматичних умов.